

Заєць К. В.*кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет***Бойко В. С.***аспірант, Західноукраїнський
національний університет*

Здійснення цифрових прав у воєнний час в Україні

Можливість гарантованого здійснення цифрових права цілком виправдано визначає рівень демократичності суспільства. Дані права є складовою частиною свободи інтернету та досліджуються в контексті прав на свободу слова, доступу до інформації. Питання ефективності здійснення цифрових прав завжди було актуальним для наукового дослідження. Багато суперечностей виникало зокрема у визначенні рівня та потреби і підстав державного владного регулювання у сфері здійснення цифрових прав. У демократичних державах таке регулювання виправдовується цілями кібербезпеки, захисту прав дітей, запобіганню та попередженню кібернасильства, захисту прав інтелектуальної власності тощо. Так само у мирний час у переважній більшості держав, які притримуються принципів верховенства права, особа вільно на власний розсуд здійснювала цифрові права. Щодо авторитарних країн, то як зазначили Кучин Т. Р., Костенко І. В., використання ними з метою обмеження доступу до незалежних інформаційних джерел та переслідування опозиційного руху різноманітних технологій цензури [1, 131], призводить до грубого порушення цифрових прав. Братасюк О. Б., Ментух Н. Ф. вказали, що неприпустимим є обмеження основоположних прав і свобод людини внаслідок «волі держав, зміни влади, форми правління, «нових» законів тощо» [2, 59].

Низка авторів, які займалися науковим дослідженням цифрових прав, розглядали і питання здійснення цих прав у воєнний час та вказували на важливість й актуальність вивчення цієї проблематики для України. Однак це питання потребує значно ґрунтовнішого наукового дослідження з подальшим напрацюванням пропозицій законодавчого врегулювання даної сфери.

Як зазначили Бочковой В. О., Бааджи Н. А. [3, 228], в українському законодавстві термін «цифрові права» досі не закріплений. Тверезовська К. С. підкреслила, що цифрові права є новими для української правової системи [4, 472]. Відсутність нормативно-правових актів в українському законодавстві, які б регулювали порядок здійснення цифрових прав також негативно впливає на ефективність їх здійснення. Через брак фундаментальних засад правового регулювання здійснення цифрових прав у національному законодавстві значно утруднюється формування дієвих засобів державного регулювання відповідних відносин у воєнний час. Отже, нагальною є проблема відсутності чіткого механізму правового регулювання здійснення цифрових прав у воєнний час.

Щодо міжнародних документів, які регулюють певні аспекти здійснення цифрових прав, то, як зазначила Сульжик В. В., вони є «дещо застарілими» і не справляються з викликами сучасного світу [5, 4].

Серед науковців досі активно обговорюється загальнотеоретичні аспекти цифрових прав, їх поняття, класифікація, вивчається вітчизняний та міжнародний досвід у сфері реалізації цифрових прав. Однак надважливим є питання здійснення цифрових прав в Україні у воєнний час, зокрема у зв'язку зі стрімким ростом використання інтернет-мережі для злочинної діяльності, як інструменту для маніпуляцій свідомістю як окремих осіб, у тому числі й дітей, так і суспільства загалом.

Безконтрольне користування цифровими правами, відсутність елементарного розуміння їх сутності, навиків грамотного і добросовісного здійснення цих прав, а також низький рівень громадянської правосвідомості, культури та освіти спричиняють повсякчасні зловживання цифровими правами. У час війни такі зловживання часто мають наслідком вчинення кримінальних злочинів, у тому числі й малолітніми та неповнолітніми особами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кучин Т.Р., Костенко І.В. Свобода слова в епоху цифрових технологій: захист від цензури та онлайн-переслідувань. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія Право. 2024. Вип. 83. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/07/20.pdf>.
2. Братасюк О. Б., Ментух Н. Ф. Поняття та класифікація цифрових прав в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/bratasyuk_o.b._mentuh_n._f._ponyattya_ta_klasyfikaciya_cyfrovyh_prav_v_ukrayini.pdf.
3. Бочковой В.А., Бааджи Н.А. Обмеження цифрових прав людини в умовах сучасних правових викликів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія Право. 2024. Вип. 84. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/312291/303299>.
4. Тверезовська К. С. Поняття, види та значення цифрових прав людини. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. URL: http://lsej.org.ua/6_2024/120.pdf.
5. Сульжик В. В. Постановка проблеми кібернасилства щодо жінок та дівчат (практика Європейського суду з прав людини). *75-а річниця ООН – сучасний стан та розвиток міжнародного права : збірник матеріалів Всеукр. наук. студент. конф.* (м. Одеса, 30 листопада 2020 р.). 2020. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0379d6e4-c580-4385-a54d-4937d2a40fbe/content>.